

Euro ulkopuolelta arvioituna

Sixten Korkman

Hans Tson Söderström (toim.),
Överlever euron. Sex ekonomer om eurokrisen.
Fores, Stockholm, 242 sivua

Ruotsissa on viime vuosina julkaistu useita euroalueen ongelmia käsitteleviä kirjoja, lukumääräisesti enemmän kuin Suomessa. Käsillä olevan teoksen taustalla on (vihreä ja liberaali) ajatushautomo FORES ja kirjoittajina kuusi eturivin ekonomistia. Kukin heistä on kirjoittanut oman lukunsa, ja Suomessakin tuttu *Hans Tson Söderström* kiteyttää ensimmäisessä luvussa heidän keskeisiä näkemyksiään. Tekotavasta johtuen kirjassa on päällekkäisyyksiä ja samojen asioiden toistoa.

Stefan de Vylder arvioi omassa luvussaan EMU:n olevan huono hanke, joka nyt on umpikujassa. Harald Edquist analysoi tuottavuuden ja kilpailukyvyn kehitystä euroalueella korostaen Saksan kehityksen poikkeavuutta. *Lars Calmfors* analysoi kriisin torjuntastrategiaa, joka on nojautunut finanssipolitiikan kiristämiseen kriisimaissa yhdistettynä niille järjestettyyn tukirahoitukseen. Hänen arviossaan strategia omaa taloudelliset edellytykset toimia tarkoitettulla tavalla, mutta on tuskin poliittisesti kestävä sopeutusprosessiin liittyvän kor-

kean työttömyyden takia. *Pebr Wissén* tarkastelee pankkiunionia, jota hän pitää tarpeellisenä mutta vaikeasti toteutettavana. Tunnettu euroskeptikko *Nils Lundgren* moittii EU:n pyrkimyksiä kaikkinaiseen harmonisointiin ja keskusjohtoisuuteen.

Kirja on helppolukuinen, mutta kertaa monia jo tuttuja tapahtumia. Kritiikki on kärkevää: talous- ja rahaliitto oli ja on huono idea, jonka toteuttaminen on aiheuttanut seurauksiltaan katastrofaalisen kriisin. Kriisin torjunta on perustunut väärään politiikkaan, ja rahaliiton sortuminen on todennäköinen kehitys. Kirjoittajilla näyttää tosin olevan jossain määrin vaihtelevia käsityksiä sekä tämän kehityksen todennäköisyydestä että sen toivottavuudesta. Kirja tukee meilläkin usein esitettyä kantaa, että Suomen liittyminen rahaliittoon oli paha virhe. Voiko näihin väitteisiin olla yhtymättä?

Oliko EMU huono idea? Ekonomistit antavat mielellään mielikuvan, että osasimme etukäteen arvioida vaihtoehdot oikein ja varoittaa vaaroista. Ja totta on, että monet ekonomistit

Sixten Korkman (sixten.korkman@aalto.fi) on Aalto yliopiston kauppa- ja talouskoulun professori (Professor of Practice). Aikaisemmin hän on toiminut mm. ETLA:n toimitusjohtajana, Ecofin-neuvoston sihteeristön pääjohtajana ja valtiovarainministeriön kansantalousosaston ylijohtajana.

(etenkin amerikkalaiset) suhtautuivat erittäin varauksellisesti Euroopan rahaliittoon. Varoitettiin mm. epäsymmetrisistä häiriöistä ja joustavan palkanmuodostuksen puutteesta. Tätä pohdintaa esiintyy runsaasti niin Lars Calmforsin johdolla tehdyssä EMU-raportissa kuin myös vastaavassa Jukka Pekkarisen johdolla tehdyssä raportissa (SOU 1996; Valtioneuvoston kanslia1997).¹ Ne edustavat hyvin ekonomistikunnan EMU-ajattelua 1990-luvun puolivälissä.

Näissä raporteissa ei kuitenkaan pohdita sitä mahdollisuutta, että jokin EMU-valtio voisi joutua maksukyvyttömäksi ja velkasaneeraukseen. Tämä on sikäli ymmärrettävää, että mitään sellaista ei ollut sotien jälkeen tapahtunut minkään kehittyneen maan kohdalla.

Raporteissa ei myöskään nähty sitä vaaraa, että isot pankit voisivat ajautua konkurssin partaalle ja vaarantaa koko Euroopan pankkijärjestelmän vakautta. Tämäkin on sikäli ymmärrettävää, että pankkitoiminnan integroituminen rajojen yli tapahtui paljolti vasta rahaliiton syntymisen myötä (ja yhteisen rahan seurauksena).

EMU:n heterogeenisuus on joka tapauksessa nähtävä ongelmana. Siihen liittyi pitkään Etelä-Euroopan kilpailukyvyyn rapautuminen suhteessa Saksaan. Tarvittavan kilpailukyvyyn palauttaminen palkkamalmin kautta on tunnetusti kivulias prosessi, jonka aikana työttömyys voi kohota erittäin korkeaksi. Mutta euroalueen kriisissä on kyse paljon muustakin kuin

palkkasopeutuksen tuskallisuudesta. Ennakoimattoman rajuiksi ongelmat ovat muodostuneet sen takia, että tasapainottomuudet laukaisivat monissa maissa (toisiaan ruokkivan) valtion velkakriisin ja pankkikriisiin. Tätä riskiä Calmforsin ja Pekkarisen raportit eivät pohtineet. Toteutettu EMU oli huono hanke paljolti syistä, joista ekonomistit eivät varoittaneet etukäteen.

Onko kriisintorjunta ollut väärää politiikkaa? Kuten julkinen keskustelu tuo esille ja kuten presidentti Koivisto jo kauan sitten toteisi, kaikki politiikka on väärää politiikkaa (Koivisto 1978). Tämä pätee aivan erityisesti euroalueen kriisin torjuntaan. Näin ollen useat kirjan kirjoittajista moittivat sitä, että ongelmaita on pakotettu troikan sanelemaan ja kriisiä syventävään hevoskuuriin. Tämän sijaan olisi pitänyt neuvotella raskaasti velkaantuneiden maiden valtionvelan alaskirjauksista.

Kuten Söderströminkin toteaa, tämä olisi kuitenkin laukaissut akuutin finanssikriisin. Ratkaisuksi hän tarjoaa, että vahvojen maiden ja etenkin Saksan olisi tullut toimia kaikkien systeemisesti tärkeiden pankkien talletusten takajana. Todellako? Kun ottaa huomioon, että Euroopan pankkien sitoumukset lasketaan kymmenissä tuhansissa miljardeissa, on tämä kevyesti esitetty ehdotus aika rohkea – siitä saattaisi Karlsruhen tuomioistuimella olla jokin sanottavaa.

Onko rahaliiton sortuminen edessä? Stefan de Vylder uskoo ja toivoo EMU:n kaatuvan. Hän ei pidä tätä suurena ongelmana vaan toteaa, että sotien jälkeen peräti 69 maata tai aluetta on eronnut yhteisestä valuutasta.

Tähän on kuitenkin syytä huomauttaa, että kyseiset maat ja alueet ovat kauttaaltaan pieniä ja kovin alhaisen kehitystason maita. Lisäksi nuo tapahtumat ovat pääosin vuosikymmenien

¹ *Calmforsin raportin suositus oli, että Ruotsi liittyisi rahaliittoon vasta sitten, kun oli takeita Ruotsin finanssipolitiikan kurinalaisuudesta ja riittävän maltillisesta palkanmuodostuksesta. Jälkeenpäin arvioituna jobtopäätös saattoi olla oikea mutta perustelut väärät: Ruotsin palkanmuodostus ja finanssipolitiikka eivät olisi aiheuttaneet ongelmia myöskään EMU-jäsenyyden tapauksessa.*

takaisia. Tuoreempiakin rahaliiton hajoamisen kokemuksia on, Neuvostoliiton ja Jugoslavian osalta. Kokemuksia voi monesta syystä olla vaikea tulkita mutta erityisen merkillepantavaa on, että näillä mailla ei ollut laajoja ja kehittyneitä rahoitusmarkkinoita. Tämän päivän Euroopassa rahaliiton peruuttaminen olisi erinomaisen vaikea prosessi niin taloudellisesti ja juridisesti kuin poliittisestikin.

Oliko Suomen liittyminen rahaliittoon virhe? Moni vastaa kysymykseen myönteisesti viittaamalla Ruotsin Suomea parempaan kehitykseen. On kuitenkin perusteita väittää, että Suomen nykyiset ongelmat eivät johdu eurosta (Korkman ja Suvanto 2014). Ne johtuvat Nokia-vetoisen ICT-klusterin romahduksesta ja paperiteollisuuden näivettymisestä. Näiden taustalla on sellaisia rakenteellisia muutoksia, joita omalla valuutalla ei olisi voitu torjua. Siksi on vaikea sanoa, että Suomi olisi kärsinyt – tai hyötynyt – osallistumisestaan rahaliittoon. Sen sijaan Suomen viennin edistämiseksi kai-

vataan nyt kilpailukykyä vahvistavaa palkkamalltia. Ovatko työmarkkinat tähän kykeneviä? Sitä jäämme katsomaan ja sen valossa voidaan paremmin arvioida Suomen päätöstä liittyä rahaliittoon. □

Kirjallisuus

- SOU (1996), *Sverige och EMU, Betänkande av EMU-utredningen* Statens offentliga utredningar 1996: 158.
- Koivisto, M. (1978), *Väärää politiikkaa*, Kirjayhtymä, Helsinki.
- Korkman, S. ja Suvanto, A. (2014), “Finland and Sweden in Cross-Country Comparison: What are the Lessons?”, teoksessa Andersen, T., Bergman, M. ja Hougaard Jensen, S. (toim.), *Reform Capacity and Macroeconomic Performance in the Nordic Countries*, Oxford University Press (tullossa).
- Valtioneuvoston kanslia (1997), *Rahaliitto ja Suomi – talouden haasteet*, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1997/24.